

LIMON ZARARKUNANDALARI VA ULARGA QARSHI KIMYOVIY KURASH CHORALARI

To'ychiyev Hojimurod Zaylobiddin o'g'li,

O'simliklar karantini va himoyasi ilmiy-tadqiqot instituti Farg'ona filiali kichik ilmiy xodimi.

Annotatsiya. Limon. O'zbekistonda 1949-yildan transheyada o'stirila boshlagan, shu vaqt mobaynida limonchlik sohasi anchagina oldinga siljidi. Hozirda ko'p aholi tomorqasida yoki bo'lmasa tuvalklarda o'stirib hosil olmoqda. Limon issiqsevar, yorug'sevar va namga talabchan o'simlik. O'zbekiston sharoitida qishda sun'iy issiqlik yaratib qishning sovuq kunlaridan bahor fasliga sovuq urishidan saqlab olib chiqiladi. Limon yetishtirishda qishning sovuq kunlaridan tashqari zararkunandalar ham muammo hisoblanadi. Shunday ekan, zararkunandaga qarshi kurashishni to'g'ri yo'lga qo'yish kerak. Maqolada kimyoviy kurash choralari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Limon, insektitsid, lichinka, shira, koloniya, sitrus inli kuya, tuxum, meva, ko'chat, o'simlik biti.

Annotation. Lemon. Since 1949, in Uzbekistan, it has been cultivated in trenches. Currently, many people are growing it in their homesteads or in their sheds. Lemon is a heat-loving, light-loving and moisture-demanding plant. In the conditions of Uzbekistan, artificial heat is created in the winter, and it is saved from the frost from the cold days of the winter to the spring season. In addition to the cold days of winter, pests are also a problem in growing lemons. Therefore, it is necessary to fight against pests in the right way. The article provides information on chemical control measures.

Key words: Lemon, insecticide, larva, aphid, colony, citrus moth, egg, fruit, seedling, plant lice.

Аннотация. Лимон. С 1949 года в Узбекистане его возделывают в траншеях. В настоящее время многие люди выращивают его на своих приусадебных участках или в своих сараях. Лимон – теплолюбивое, светлюбивое и влаголюбивое растение. В условиях Узбекистана зимой создается искусственное тепло, которое спасает от мороза с холодных дней зимы до весеннего сезона. Помимо холодных зимних дней, при выращивании лимонов проблемой также являются вредители, поэтому с вредителями необходимо бороться правильно. В статье представлена информация о химических мерах борьбы.

Ключевые слова: Лимон, инсектицид, личинка, тля, колония, цитрусовая плодожорка, яйцо, плод, рассада, растительные виш.

Kirish: Limon o'simligini qanchalik yaxshi parvarish qilmang, ko'p o'tmay zararkunandalar paydo bo'ladi. Ularga qarshi kurashishning ko'p martalab sinalgan usullari mavjud, zararkunandalarga qarshi kurashga kirishishdan avval uning turini aniqlash zarur. Chunki kurash samarasi zararkunanda turi, yetkazgan zarari va o'simlikning qaysi qismidaligiga bog'liq. O'simlik biti – kamharakatli, uning terisi nihoyatda nafis, rangi och sariq, to'q sariq, qizil, yashil, kulrang va hatto qora bo'ladi. 1-5 mm li, qanotli va qanotsiz so'ruvchi hashorotdir. Eng ko'p uchraydigan – yashil, eng yashivchani – qizilidir. Shira yumshoq to'qimalar sharbati bilan oziqlanadi va odatda, yosh barg, shox, kurtak hamda gulga tushadi. Hasharot tez ko'payadi. Gullarga eng ko'p o'simlik biti tushadi. Shuning uchun limonning yoniga gul qo'ymaslik kerak.

Zarari – o'simlik biti koloniyasi, yosh novdalarga o'suv nuqtalariga odatda barg orqasiga yopishadi, natijada, u rangsizlanadi, buklanadi va yosh shoxchalar qiyshayadi o'sishdan orqada qoladi. Barglar yopishqoq bo'lib qoladi. Ko'pincha o'simlik rivojlanishdan to'xtaydi. Bundan tashqari, sitrus inli kuyasi ham juda jiddiy zarar keltiradi.

Tadqiqot materiallari va uslublari: Farg'ona viloyati Rishton tumani "Navbahor" MFY mahalliy dehqon xo'jaliklariga qarashli 0,05 gektar issiqxonalarida limon zararkunandalari o'rganildi hamda ular orasidan ashaddiy zararkunanda turlarini aniqlab ularga qarshi uyg'unlashgan kurash usuli qo'llanildi. Amalga oshirilgan har bir ish ma'lum metodlar yordamida amalga oshirildi. Tajriba maydoni xar 7 kunda kuzatib borildi, barg va novdalari ko'zdan kechirilib kuzatuv natijasida aniqlangan zararkunandalar soni va turlari dala daftariga yozib borildi.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili: Bahorda issiqxonalarning plyonkalari olinib, tabiiy iqlimga o'zgartiriladi. Kuza-tishlarimizdan shu ayon bo'ldiki, limon o'simligiga birinchi bo'lib shiralar zarar keltirishni boshlar ekan. Shiralar o'simlik o'suv nuqtasiga va gul bandi atrofiga koloniya bo'lib o'simlik shirasini so'radi. Natijada, o'simlik o'sish va rivojlanishdan orqada qoladi. Tajriba eng avvalo o'simlik shiralariga qarshi qo'llanildi. Birinchi ishlov aprel oyi o'rtalarida berildi, bunda 1- variantga sof mod-dasi atsetamiprid bo'lgan kam zaxarli modda bilan ishlov berildi. 2- variantga sof moddasi abamektin bo'lgan, ixtisoslashgan akaritsid qo'llanildi. 3- varyantga sof moddasi tiaklopid bo'lgan kam zaxarli kimyoviy modda qo'llanildi.

Ab – Ba

$$C = \frac{\text{Ab} - \text{Ba}}{\text{Ab}} \times 100\%$$

Ab

Sinalayotgan preparatlarning biologik samaradorligini hisoblashda yuqorida keltirilgan Abbot formulasidan foydalanildi:

Shiraga qarshi qo'llanilgan kimyoviy preparatlar nomi, sof moddasi va sarf me'yori

1-jadval.

Preparat	Ta'sir etuvchi moddasi	Sarf me'yori kg/1/ga
Nazorat		-
Kalipso, 48% sus.k	tiaklopid	0.08
Mospilan 20% n.kuk	atsetamiprid	0.20
Vertimek 1.8% em.k	abamektin	0.4

Tadqiqot maydonida sinalgan kimyoviy moddaning shiralarga ta'siri

№	Preparat nomi	Sarf-me'yori, l/ga	1 ta o'simlik o'suv nuqtasi va gul bandi atrofidagi o'rtacha shiralarning soni	Ishlov berilgandan so'ng qo'ng'izlar soni, dona			Biologik samaradorlik, %
				3-kun	7-kun	14-kun	14-kun
1	Nazorat (ishlov berilmagan)		65	70	75	88	-
2	Kalipso, 48% sus.k	0.08	66	35	14	3	95
3	Mospilan 20% n.kuk	0.20	68	40	23	2	97
4	Vertimek 1.8% em.k	0.4	70	43	18	2	97

Xulosa: Bundan xulosa qilib aytganda, variantlar ichida barcha kimyoviy preparat o'simlik bitlariga qarshi samarali natija qayd etdi. Tajribada kimyoviy preparatlarning zararkunandalarga ta'sirini oshirishda kimyoviy ishlovni kunning ikkinchi

yarmida o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Zararkunandalarga qarshi kurashishda tashqi muhit omillarini to'g'ri hisobga olish tajribaning aniqligini yanada oshiradi.

ADABIYOTLAR:

1. Xo'jaev Sh.T., «O'simliklarni zararkunandalardan uygunlashgan himoya qilishning zamonaviy usul va vositalari». Toshkent, 2015.
2. Xo'jaev Sh.T. «Entomologiya, qishloq xo'jalik ekinlarini himoya qilish va agrotoksikologiya asoslari» Toshkent, 2013-yil.
3. Sheraliev A., Ulmasboeva R.Sh. «Qishloq xo'jalik o'simliklarining karantini». O'qituvchi, 2008.
4. Murodov B.E., Sulaymonov O.A., Yaxyoev J.N. «O'zbekiston Respublikasida chegaralangan holda tarqalgan va chetdan kirib kelishi xavfi bo'lgan karantin zararkunandalar» uslubiy qo'llanma. Toshkent. 2017.
5. Kimsanboev X.X. va boshq. «O'simliklarni kimyoviy himoya qilish». Toshkent, «O'qituvchi», 1997.
6. Kulikov O.P., Muhamedov Sh.Z. O'zbekistonning subtropik o'simliklari. 1968;
7. Faxriddinov S. Toshkent limoni, T., 1969.
8. Rixsivoy Jo'rayev. «Limon yetishtirish texnologiyasi». O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi Axborot-metodik xizmati.

UO'T: 635.4.632.7.512.934.1.

UKROP ZARARKUNANDALARI VA ULARGA QARSHI KURASHDA MIKROBIOLOGIK PREPARATLARNING BIOLOGIK SAMARADORLIGI

Sattorov Asqar Butayorovich, b.f.n., katta ilmiy xodim,
Xo'jaev Mansur Mustafo o'g'li, kichik ilmiy xodim,
 O'simliklar karantini va himoyasi ITI Surxondaryo filiali.

Annotatsiya. Ushbu maqolada Surxondaryo viloyatining tuproq va iqlim sharoiti bir-biridan farq qiluvchi shimoliy va janubiy hududlarida ukrop o'simligida uchraydigan dominant zararkunandalar tur tarkibini o'rganish asosida ularga qarshi mikrobiologik preparatlar samaradorligi bo'yicha olib borilgan dastlabki tadqiqotlar natijalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ukrop, zararkunanda, mikrobiologik preparat, Wipeout, Crop, HELITEC, SC.

Аннотация. В данной статье освещены результаты предварительных исследований эффективности микробиологических препаратов против них на основе изучения видового состава доминантных вредителей, встречающихся на растении укrop, в северных и южных районах Сурхандарьинской области, где почвенно-климатические условия отличаются.

Ключевые слова: Укrop, вредитель, микробиологический препарат, Wipeout, Crop, HELITEC, SC.

Annotation. This article highlights the results of preliminary studies of the effectiveness of microbiological preparations against them based on the study of the species composition of dominant pests found on the dill plant in the northern and southern regions of Surkhondaryo region, where soil and climatic conditions differ.

Key words: Dill, pest, microbiological preparation, Wipeout, Crop, HELITEC, SC.

Kirish. Surxondaryo viloyati tuproq-iqlim sharoiti qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish uchun qulay bo'lib, mavsumda ikki, hatto, uch marta hosil olish va aholini uzluksiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash imkonini beradi. Viloyatda har yili g'alladan bo'shagan asosiy maydonlarda, aholi tomorqalari

va dehqon xo'jaliklarida 10 ming gektardan oshiq maydonga to'qsonbosti ekin sifatida ukrop o'simligi yetishtirilmoqda. Ukrop insonlar tomonidan qayta ishlanmasdan sarxil holda iste'mol qilinishi ushbu o'simlikni zararkunandalardan himoya qilishda ehtiyotkorlik bilan yondashish va uygunlashgan himoya qilish